

4. The Wild West

Forladt mineby i Montana, nationalparker og SERVAS besøg

Herude vestpå er for mig det rigtige USA, en utrolig flot og afvekslende natur, mennesker som i deres tankegang og dagligdag ikke er langt fra forrige århundredes barske nybyggere, her er højt til himlen. Næsten dagligt overgås de udsigter og oplevelser, som vi dagen før troede var helt enestående. Vi er nu langsomt på vej op gennem Montana, en stat der er større end Tyskland, men med kun 800.000 indbyggere (mod ca. 80 mil. i Tyskland), kan ikke rigtig slippe den, her er bare så vidunderligt.

Der er højt til himlen her i Montana - en flok Longhorn græsser på prærien

Lige nu er vi som eneste gæster på en lille primitiv plads ved Hungry Horse-søen tæt på den fælles amerikanske og canadiske gletsjer naturpark.

Vi kan desværre ikke køre gennem dette område, da vor camper er for stor til det smalle pas, men vi har været heldige at finde en plads med udsigt dertil (se foto fra Glacier Park side 26).

Vi har slået lejr i en lille kløft, beskyttet af høje skovklædte bjerge, hvorfra en lille flod kommer brusende kun få meter herfra, solen skinner fra en skyfri blå himmel, som i klarhed og farve kun overgås af søens iskolde dybbå vand. Bjergenes snedækkede tinder spejler sig i søen. Morgenbålet, som varmede os op efter en nat med et par graders frost, ryger stadig svagt.

Da vi for nogle dage siden oplevede vor første nattefrost og sågar sne på bilen om morgenen, lød der velfortjente bebrejdelser mod turens planlægger, som havde lovet et år med evig sommer. I henhold hertil havde vi kun medbragt

tyndt sommertøj. For et par dage siden, mens bilen fik skiftet olie i byen Philipsburg, gik vi lidt rundt på hovedgaden - det er landevejen, som i anledning af byskiltet er gjort noget bredere, så folk bare kan stille deres biler ved siden, når de skal ærinder. Ølkusken fra Budweiser gjorde specielt opmærksom på sig selv ved at parkere lastbilen midt på gaden, mens han læssede øl af (den stod der i øvrigt under hele vort ophold i byen). Nå, men under byturen fik vi øje på en genbrugsbutik, der blev drevet af frivillige for at støtte det lokale hospital. Den rare dame fandt kassevis frem af vanter, uldsokker, huer, varme trøjer etc., og vi er nu parate til den kommende tur i de canadiske bjerge.

Philipsburg viste sig at være en interessant by, idet den har været centrum for minedrift de sidste 100 år. I bjergene omkring byen findes guld, sølv, ædelstene, kobber, tin osv., og vi kørte en tur op på et bjerg, hvor der på de ca. 5 km grusvej var omkring 15 miner. Bortset fra nogle mindre private miner er alle dog forladte nu, men de faldefærdige træhuse, stenknusere og mineskakter står tilbage som minde om en ikke så fjern svunden tid. Det er svært at forestille sig dengang, at dette område i løbet af ét år udviklede sig fra nogle få nybyggere til et pulserende klondike med 18.000 indbyggere, som kom strømmende for at indgive krav på land til minedrift eller for blot at arbejde i minerne. Desuden alle 'følgeindustrierne' som sagførere og landmålere (til at indsende krav på de krævede områder), bank, posthus, barer, hoteller osv. På det lokale museum var illustreret en sandfærdig historie:

I 1893 faldt sølvpriserne drastisk, og der spredtes et rygte, at banken, hvor alle arbejderne havde deponeret deres penge, var usolid. Hoben af minearbejdere kom styrtende ned ad bjerget, til fods, med faldefærdige kærre, en nødtørftig pakket bylt over skulderen, for i banken at hæve deres indestående. Der var åbenbart ikke hold i rygterne, så alle fik deres penge udbetalt. For ikke at udsætte sig for røveri gik alle minearbejderne derefter, som der stod, med 'den specielle europæiske tillid til øvrigheden' ind på postkontoret for at omsætte kontanterne til postal orders (en slags navne noteret og bekræftet check, som kun personen selv kan hæve). Dette primitive posthus var helt uvant med den mængde forretninger, så efterhånden lå der kontanter, ædle stene og metaller, checks o.l. på borde, skranker og gulv - og om natten sad postmesteren personlig vagt med sit gevær, indtil toget kom næste dag og afhentede værdierne. Det er jo en del af den amerikanske historie, og jeg finder det fascinerende, at være så tæt på, at man næsten kan mærke dens åndedrag i nakken.

Vi kan nu selv tydeligt forestille os den eufori, som guldgravere og andre lykkejægere befinder sig i, når skatten har glimtet forude: Forleden kørte vi ind på en grusvej gennem en mægtig og fredet national skov, hvor vi langt væk fandt en dejlig plads kun med ét andet hold gæster. De viste sig at være hobby-juvelerer, venner fra forskellige dele af dette store land, som hvert år mødtes for at grave ædelstene. Nok mest for venskabet skyld og den primitive natur, som opsøges af mennesker, som ikke kender eller synes om den moderne dagligdags såkaldte bekvemmeligheder. De overnattede på madrasser under plast presenninger (og det var den nat, hvor det sneede),

som de også bruger til i regnvejr at spænde ud over deres udgravning. Overdækket var også bordet med spandevise af sten, flasker med forskelligt indhold, madvarer, potter og pander opvarmet direkte over bålet, og som tydeligvis ikke fornyelig var blevet rengjorte, i hvert fald ikke udenpå, samt en hel del mere. Trods en temperatur på omkring frysepunktet var det alligevel spændende over en kop kaffe fra morgenbålet, hvorpå en stor gryde konstant kogte vand, at høre om deres oplevelser og se noget af gårsdagens udbytte.

Der skal graves og sies meget sand inden posen er fyldt med krystaller. Herude vestpå er mange præget af den oprindelige pioner ånd, og med til denne livsstil hører også overnatning i det fri og madlavning på bålet.

Målet viste sig at være en åben krystal mine, som en lokal amatør ædelstensklub havde gjort krav på, og som derefter ifølge aftale med den nationale skov var åbnet for alle. Ca. 20 tdr. var til fri afbenyttelse, og selv med vores lille haveskovl fik vi gravet nogle krystaller frem - ikke de helt store fund, men vi fornemmede tydeligt spændingen ved eftersøgningen og blev der trods temperaturer omkring frysepunktet det meste af dagen.

Vi har fået smag for disse simple camping pladser, typisk et par tdl. som en del af en stor skov, altid beliggende ved en sø eller flod, med et pit toilet (et træhus med das) samt nogle gange en håndpumpe. Desuden er der altid en bålplads, ofte med grillrist, da man herovre ikke kan forestille sig en overnatning i det fri uden et bål - nærmest en genetisk arv fra de første nybyggere og cowboys. Efter de seneste dages lave temperaturer er bålet egentlige formål også gået op for os, som ellers kun har tændt det for at nyde flammerne - men hvor er det en velsignet varme, det giver, en kold morgen med -1° udenfor og $+4^{\circ}$ i camperen. Ikke alene er disse pladser gratis, men roen, naturen og fornemmelsen af frihed er uovertruffen. Efter en halv snes dage på denne måde trængte vi i går alle til et varmt bad. Lejligheden bød sig på vej gennem Fladhoved-stammens indianer reservat, hvor der på et møntvaskerier også var fine brusefaciliteter.

Vi har glædet os over mange tilfældige møder med forskellige mennesker: Her på pladsen især en nydelig mand, Matthew, i en bil som ikke engang ville blive forsøgt præsenteret til et dansk bilsyn. Kølerhjelm, den ene fordør og ladet (en pickup med hjemmelavet overbygning) var alle i forskellige farver og den hostede slemt. Matthew har haft bilen i 7 år og formentlig dengang reddet den fra en krank skæbne hos en ophugger. Født i New York i 40'erne lever han nu et primitivt liv i en lille bjerglandsby i Californien nord for den berømte vinproducerende Napa Valley og benytter enhver lejlighed til at tage væk fra statens 35 mil. indbyggere. Han nyder at vandre i skovene, plukke bær og 'opleve sin egen lidenhed i den store natur'.

Et andet mere planlagt besøg var hos nogle SERVAS værter i Wyoming. SERVAS er en international organisation, som i øvrigt er etableret på dansk initiativ, og hvis medlemmer er mennesker med interesse for andre kulturer, og som tilbyder værtsskab for rejsende fra andre lande. Vi havde fra DK medbragt fortegnelser over amerikanske værter og havde allerede to gange forsøgt at få et besøg i stand - ingen af disse kunne dog af forskellige årsager modtage os det pågældende tidspunkt. Anderledes med Mark og Cathy i Dayton, Wyoming: Vi ringede en eftermiddag, om et evt. besøg ville være belejligt på et tidspunkt. Hvor ringer I fra, spurgte Mark - her fra Dayton? - ja, men kom da over med det samme. Det gjorde vi så og tilbragte 3 herlige dage hos denne familie, som også består af Luke, 16 år, Ian, 13 år, samt hunden Shep og katten Bill.

Cathy er lærer på et gymnasium, Mark supervisor for statens vejbyggeri i området, og for at tjene lidt ekstra har de et stort drivhus med frodige tomater dyrket uden kemikalier i potter med savsmuld.

Da sæsonen nu var slut, skulle der netop ryddes ud i drivhuset, og vi fik lov at hjælpe med at fjerne i læssevis af tomatplanter med grønne og lidt modne tomater på - hvoraf nogle endte i en stor kasse, som kom med på vor videre rejse.

Herude i Vesten laves grillmad på bål, her sammen med familien Wallace

Familien bor på en ganske enestående plet, fra byen ad en grusvej ca. 5 km op mod Big Horn bjergene, i et selvbyggerhus helt fremstillet af cedertræ, med en creek, en brusende fos i baghaven og 'a million dollar view'. En eftermiddag gik vi nogle timer op i bjergene langs floden, som gennem sine 30 mil. år har skåret sig dybt ned i klipperne. Vandrende på kanten langs buske med vilde blomster, druer og kirsebær slugte vi bogstavelig talt både omgivelserne og frugterne. Cathy har i sine familie aner også indianerblod og kunne fortælle spændende beretninger om tiden og forholdene for blot hundrede år siden. Under udgravningen til huset har de også fundet bl.a. et lille gevær af en type, som dengang typisk blev byttet til indianerne for skind. Da vi senere kørte gennem samme bjergkæde, var der med jævne mellemrum datomærkning af klippeformationerne, der er fra 15 mil. til 2,8 milliard år gamle. Mark har under sine ture fundet en flad sten på ca. 1x1 m, som indeholder tydelige aftryk af fisk og skaldyr fra perioden, da området var havbund, og som han nu bruger som bagvæg til sin fritstående brændeovn.

Sidste år var familien på en måneds rejse i Europa (Spanien, Frankrig, England og Norge). Ian fremviste billederne og kunne fortælle alle detaljer om tid, sted og baggrund i et tempo, så vi dårligt kunne følge med. Derefter fortalte Anja og Camilla om vore familie billeder. Da vi senere deltog i drengenes lektielæsning, viste det sig, at Ian i geografi netop havde for om Europa, herunder halvøer, og minsandten om ikke Jylland var blandt de krævede svar. Familien har stolte traditioner, idet først storesøster Amber, som netop er startet på universitetet, og senere Luke begge kom i skolens finale om den mest vidende geografi elev - og der er nu pres på Ian om i år at opnå samme ære. Denne konkurrence er landsdækkende og blev for nogle år siden etableret af foreningen National Geographic, som hver måned udgiver et magasin i et oplag på mange millioner med artikler og fremragende fotos fra hele verden. Formålet er at fremme amerikanernes viden om forholdene og verden uden for USA, og efter Ians meget avancerede og spændende 8. klasse

skolebøger at dømme, lærer amerikanske børn nu mere om geografi og internationale forhold end de tilsvarende danske.

Familien tilhører den katolske kirke (en arv fra Marks irske familie), og søndag formiddag var vi med i kirke. Det vil sige netop denne dag var gudstjenesten henlagt til et benediktiner kloster, som fejrede en nonnes 50 års jubilæum. Alt foregik udendørs i klostrets have med stole opstillet under de store skyggefulde træer, medens der blev sunget og talt for søster Katherina. Menighedens præst holdt tale, der mest formede sig som en beretning om hans deltagelse i et kirke-verdenstræf i Paris med en afstikker til Vatikanet, hvor han personligt havde hilst på paven. Dette lyder meget fint, men han fortalte det afslappet, spændende og humoristisk, som man ville fortælle det ved kaffebordet til sin nærmeste familie, også om receptionerne med masser af champagne. Som al anden kirkelig aktivitet er også klostre udelukkende finansieret af privat velgørenhed, og der blev samlet ind i nogle plastspande med en diskret serviet i bunden. Det er ikke noget velstående pastorat og mange af sedlerne så ud til at være \$1. Bagefter var der i dagens anledning frokost med hjemmelavede boller, salater og andet godt - for at få det hele til at hænge sammen er klostret nemlig selvforsynende med fødevarer.

Mark gav os også forklaringen på de mange skilte, som vi ser især ved vejene omkring byerne: 'Adopt a highway' for de næste 3-5 km. Det er firmaer, familier, private, foreninger og andre, som påtager sig at holde veje og vejkanter rene for affald o.l. - da vedligeholdelse af veje er en kommunal udgift, værdsættes det i de lokale samfund, at nogle ulønnet påtager sig denne opgave. Det kan naturligvis også ses som en gratis reklame, f.eks. var der under næsten 1 times kørsel på en øde vej i Idaho ca. 10 skilte med forskellige udgaver af Larsens foretagsomhed: Larsens farm, Larsens slagteri, Larsens kvæggård m.fl. Tilsyneladende ejer den gode Larsens familie al jorden langs vejen på denne mere end 50 km lange strækning.

Også på andre områder tages der utraditionelle midler i brug. I Wyoming fortalte Mark om problemer med krybskytteri i de statslige skove, hvilket var blevet løst ved at ansætte nogle notoriske krybskytter i tjenesten - de kendte alle de gode tricks og fik hurtigt løst problemet.

Siden sidste brev har vi kørt gennem to tidszoner, og er nu 8 timer efter dansk tid. Om et par dage kommer vi gennem endnu en tidszone. Vi er undervejs også kommet gennem nogle af landets helt store seværdigheder:

Badlands, South Dakota, er et unikt område bestående af hævet havbund, hvor der senere er væltet aflejringer indover fra de bagved liggende bjerge. De bløde lag af kalksten er i tidens løb blevet tæret væk af vand og vind og har efterladt nogle forunderlige bjergformationer: Vi kom kørende på den evindelige flade prærie og pludselig så vi en afgrund, som formentlig kunne have inspireret Erasmus Montanus i Ludwig Holbergs skuespil til at hævde, at jorden est flak. Senere kom der spidse, runde, pukkelryggede og abnorme formationer, ikke specielt høje - og mange besøgende morede sig med at klatre op i det forholdsvis bløde materiale og lade sig fotografere gennem et hul eller anden abstrakt form på klippen. Badlands (det dårlige land) er

indianernes betegnelse for området, som dengang og til fods var meget vanskeligt at passere.

Black Hills, South Dakota, er et stort fredet område bl.a. med en vild bestand af bisonokser, som vi så masser af. Mere indtryk gjorde dog de små præriehunde, som der tidligere var flere milliarder af, men som nu er næsten udryddet af hensyn til landmændenes afgrøder. De lever nede i jorden i kolonier, har jordhuler hvorfra de stikker næsen op, og hvor der hele tiden er et hold på vagt overfor de mange andre dyr og fugle, som lever af præriehundene. At de nu næsten er udryddet betyder også, at bestanden af flere andre dyr og rovfugle er gået tilbage.

Området er desuden hjemsted for symbolet på selve det amerikanske statssystem, Mount Rushmore, med ansigterne i kæmpeformat af 4 præsidenter udhugget i den hårde granit. Dette værk er lavet af en søn af en dansk indvandrer, Gutzon Borglum (formentlig fra Limfjordsområdet ved Børglum Kloster), en person som tilsyneladende på mange områder har sat sine tydelige spor i amerikansk samfundsdebat i tiden op til 2. verdenskrig, og som har sit eget museum i området.

Vi besøgte også Wind Cave, et system af hulegange mere end 130 km langt under en uskyldig bakke med græssende bison okser. Hulen blev opdaget for godt 100 år siden, da en cowboy fik sin hat blæst væk af vindtrykket fra et lille hul på ½ m, som leder derved. Da han senere skulle vise det til sine bekendte, ville han igen demonstrere lufttrykket med sin hat, men denne gang blev den suget ned i dybet - der var nemlig i mellemtiden blevet et meteorologisk lavtryk. Vi kunne kun komme ned i hulen gennem en elevator med luftsluser, da vi ellers ville risikere enten at blive suget eller blæst omkuld. Bortset fra dette fænomen udmærker hulen sig ved som den eneste af sin art at have udviklet en belægning, som meget typisk i dette land kaldes pop-corn, det er den gennemsvivende fugt, som krystalliserer sig i faktisk meget pop-corn lignende kulturer.

Yellowstone National Park, Wyoming, er især berømt for sine bjørne, varme kilder og gejsere - og at det er verdens første national park etableret i 1872. Det skal lige indskydes, at en national eller stats park herovre er en betegnelse for et fredet naturområde og intet har med en traditionel park at gøre, bortset fra at offentligheden har adgang. Disse parker er ofte på flere hundrede tusinde tdlr. og bortset fra nogle få asfaltveje gennem området, er det et uberørt vildnis, som kun er tilgængelig for vandrere. Mange af parkerne er gjort tilgængelige for publikum af CCC (Civil Corps of Conservation), et led i Præsident Roosevelts sociale New Deal program sidst i 30'erne, som for \$1 om dagen gav arbejde til USA's fattige områder under depressionen. Denne indsats bestod i anlæg af veje, camping områder, vandpumper, vandrestier, toilet faciliteter, og er stadig meget tydelig over hele landet, hvilket nutidens gæster fortsat nyder godt af.

Yellowstone National Park, Wyoming

Bjørne så vi ikke i Yellowstone, men nogle scenariske landskaber og masser af steder, hvor det varme vand dampede, piblede eller væltede op af jorden.

Andre steder var der boblende ler eller syredampe, hvoraf svovlkilderne var let genkendelige på den specielle lugt. Det er egentlig underligt, at det netop er i et sådant område i ca. 2½-3 km højde, at jordens ekspansionsbeholder har sit udløb.

Den tilstødende **Teton National Park** er en gave til det amerikanske folk fra Rockefeller fonden. Familien har selv en ranch i området, og det siges, at de har opkøbt dette store areal for derefter at lade staten frede det for ikke at få utilstedelige naboer. Denne park udmærker sig mest ved sine maleriske bjergtinder, som spejler sig i nogle tilsvarende romantiske søer. Vi var dog på det tidspunkt ved at være mætte at turistområder, og selv om vi taler om parker på flere hundrede km², så kommer der immervæk også ca. 5 mil. mennesker hvert år.

Det skal dog lige nævnes, at vi i South Dakota så en rigtig levende guldmine - man skræller simpelt hen ind i bjerget, og hvor der før var en bjergtop er der nu et stor hul i jorden. Der skal nemlig 2 tons klipper til at udvinde en lille klump guld på størrelse med en lillefinger negl. Minen ligger i byen Deadwood, som også opretholder andre traditioner fra de glade guldgraverdage, nemlig spillebuler, som nu kaldes kasinoer. Vi var en formiddag ved 10-tiden inde for at se et kasino, og der var allerede en masse mennesker i gang ved de enarmede, og selv ved et par spilleborde blev der givet kort til Black Jack. Blandt denne måneds vindere blev der yderligere trukket lod om en Buick, som var udstillet i lokalet - eller \$30.000 kontant. Der var spillemaskiner overalt i byen, i supermarkederne, ja selv på møntvaskeriet kan man få sin lyst styret,

medens tørretumbleren drøner rundt i konkurrence med spillemaskinernes æbler og bananer.

Guldminen mindede meget om den kulmine, som vi så i Wyoming i byen Gillette - også her med kæmpe maskiner, som gravede kul, nogenlunde som der graves grus i en dansk grusgrav. Blot er udstyret noget større: Gravkoen tager 40 tons per grab, lastbilerne kører op med 240 tons hver gang, og der udvindes 1 ton kul hvert sekund. Det knuses og læsses på tog, dagligt 9 togstammer hver 1.7 km lange. Der skal så også 3 lokomotiver til at trække og yderligere to til at skubbe dem frem samt en servicevogn med olie til påfyldning af brændstof undervejs.

Det er dog ikke alt, som er stort her. Vi bliver til tider let forvirret ved at se på vort kort, når der på en strækning ser ud til at være nogle byer. I disse vestlige stater kan en afmærket by godt bestå af ét hus, som både er posthus, købmand og sikkert meget mere. Jeg har i en lokal avis læst om en sådan by med 5 indbyggere med egen borgmester. Hun udtaler, at hendes funktion er helt nødvendig, og at hun mener at gøre sig fuld fortjent til sin løn, som er på \$3 om året. Der kan også være lidt større byer, men så ensomt beliggende, at man siger, de skriver om det i avisen, når det er tid for klaverstemmeren og støvsuger reparatørens besøg. En stat som Wyoming er 7 gange større end DK, men har kun 450.000 indbyggere, så ind i mellem er der langt mellem husene.

For vore fiske interesserede læsere må jeg nok også berette om min debut som græshoppefisker. Under besøget hos Mark blev det påpeget, at ørrederne i bækken æder de mange græshopper, som kommer til at springe ud i vandet, så det bedste bud for en sikker fangst for mig ville være først at fange et glas græshopper. Jeg blev ganske ferm til det, omen de kildrede lidt i hånden, når jeg lukkede om dem. Det er dog ikke for noget at regne mod at skulle tage om ryggen på dem og stikke krogen i deres åbne bug, medens de med bedende øjne og sprællene ben forsøger at undgå denne frygtelige skæbne. Jeg forstår nu endelig nevø Ove i Australien, som stadig må have den nærmest stående til at tage de fisk af krogen, som han ellers fanger med stor fornøjelse. Endnu mindre fiske held havde jeg på vor forrige plads, da de ellers omhyggeligt indkøbte specielle vådfluer hurtigt satte sig fast i bjergbækkens mange sten og blev mistet. Og for at det ikke skal være løgn, så er mit Abu fiskehjul netop gået i u-du, så jeg ikke kan trække de mange ventende ørreder i land. Jeg kan dog berette om en beskeden succes, da vi forleden overnattede på en plads ved en dæmning i Idaho - her formelig væltede ørrederne op af vandet, men de fleste blev dog sat ud igen, da mindstemålet var 50 cm. Jeg opnåede kun at sætte dem ud igen.

Benthes hjørne:

Imens Søren satte fisk ud fik jeg en sludder med 'B', hendes rigtige navn er Beatice, hun havde god tid, manden var gået ned for at fiske. Hun bruger for det meste sin camper til forretning 'antikviteter', det lyder lidt overdrevet i vores ører, for landet her er jo ikke særlig antikt, men alt hvad der er brugt smutter let ind under den betegnelse, selv gammelt pigtråd er i høj kurs her.

Hun fortalte at hun var født i Louisiana, opvokset på et børnehjem og da hun var 11 år gammel, var hun tæt på at blive bortadopteret til guvernør George Wallace fra Alabama, og så griner hun så hele campingpladsen kan høre hende. Hun fortæller også at hendes bedstemor var Cherokee indianer, det er lidt svært at se at hun med sit lyse blonde hår og blå øjne er af indfødt afstamning, men hun forklarer at indianerne i det område ser sådan ud. Hun og hendes mand har en kartoffelfarm i Idaho og jeg får en forklaring på grunden til at vores kartofler er så melede, de er nemlig beregnet til at lave kartoffelmos af. Næsten al USA's kartoffelmelspan pulver kommer fra Idaho, så det er de samme kartofler som vi køber til at koge.